

2. Concepte fundamentale

Profesor: Constantin Aslam
Curs de filosofia trăirii estetice
@ UNArte, București, 2017

Ilustrație: Bénigne Gagneraux, Cupid Awakens Psyché

Trăire, experiență, și contemplare estetică

- De-a lungul istoriei filosofiei, s-au folosit mai multe cuvinte pentru a desemna ceea ce simțim atunci când privim o operă de artă, printre care amintim:
  - 1. Ideea de trăire estetică – termen folosit în limbajul filosofic ca traducere a germanului *Erlebnis* (trăire, experiență vie etc.)
  - 2. Ideea de experiență estetică – termen folosit în limbajul filosofic în special ca traducere a englezescului *experience* și a franțuzescului *expérience*
  - 3. Ideea de contemplare estetică – termen folosit în special pentru a traduce latinescul *contemplatio* sau grecescul θεωρία (*theoria*)

Deși la o analiză riguroasă se pot distinge diferențe subtile între cele trei concepte, pentru scopurile noastre didactice ele vor fi considerate ca cvasi-sinonime.

Sensul trăirii estetice (*Erlebnis*)

- Ideea de contemplare sau trăire estetică se referă atât la **experiența vie și simțită nemijlocit**, indusă în noi de întâlnirea cu opera de artă, cât și la **înțelegerea mesajului acestei trăiri**.
- Prin urmare, trăirea estetică are un sens dual:
  - Ca experiență simțită nemijlocit, ea se încadrează în domeniu **afectivității umane**.
  - Ca înțelegere a mesajului transmis de opera de artă, ea se încadrează în domeniul **cunoașterii umane**.

Această dualitate a ideii de „trăire” a dat naștere celor două mari direcții în filosofia trăirii estetice, anume cea cognitivistă și cea emotivistă.

Filosofia trăirii estetice și conceptul de *Weltanschauung*

- Conceptul de *Weltanschauung* joacă un rol explicativ esențial în filosofia trăirii estetice, ca și în filosofia artei.
- Gândit ca **viziune asupra lumii**, *Weltanschauung*-ul nu se rezumă doar la modul în care omul se raportează la lumea epocii lui, ci și la propriul sine.

Pe lângă că este o serie de prejudecăți și credințe despre lume, *Weltanschauung*-ul este, totodată, un *sistem structurat și ordonat de atitudini*, care implică un anumit mod de înțelegere a propriilor trăiri (emoții, sentimente sau stări sufletești) privitoare la obiectele lumii.

Ca și prejudecățile privitoare la obiectele lumii, atitudinile subiective rămân cel mai adesea ascunse privitorului și formează ceea ce am putea numi „lumea afectivă” a unei epoci.

Ideea de „atitudine”

- După cum o spune și etimologia sa, ideea de „atitudine” implică un efort de potrivire a minții noastre cu obiectele sale.
- Ideea de „atitudine” a fost prima oară folosită de artiștii de la sfârșitul Renașterii pentru a desemna postura unui personaj al unei sculpturi sau picturi.
- Conceptul de „atitudine” își are originile în verbul latin *apto*, care se referă la o potrivire, o „ajustare” reciprocă a două lucruri astfel încât să-și corespundă și să se armonizeze în mod unitar.

În epoca clasică a limbii latine, adjectivul *aptus* traducea ideea grecească de „armonie” și a fost implicat în multe dezbateri de filosofia artei și de filosofia trăirii estetice.

Atitudine și situație afectivă

- Atitudinile sunt **orientări ale minții noastre**, care se situează în „intervalul” dintre Eu și obiectele sale, și care explică raportarea noastră afectivă la lume.
- Prin urmare, diversele atitudini pe care le putem avea semnifică tot atâtea **poziționări** sau **situări** pe care noi le luăm față de obiectele lumii noastre.
  - *ex: pentru a aprecia o operă de artă ca obiect estetic, noi trebuie să adoptăm o atitudine estetică; pentru a aprecia o operă de artă ca obiect teoretic, și să analizăm diversele sale elemente de compoziție, cromatică etc. , trebuie să adoptăm o atitudine diferită, numită în genere „atitudine teoretică”.*

Diversele atitudini pe care le adoptăm, întrucât sunt *orientări ale minții* ce o poziționează la nivel afectiv față de obiectele sale, implică o serie de *situări afective* diferite, ajustabile la contextul concret în care ne aflăm.

Situare afectivă și dispoziție afectivă

- Ideea de „situare afectivă” este opțiunea de traducere adoptată de traducătorii români termenului *Befindlichkeit* din lucrarea *Ființă și timp* a filosofului german Martin Heidegger.
- În context heideggerian, *Befindlichkeit* trimite la modul în care „te descoperi pe tine ție însuți” sau, mai plastic, la modul în care „te simți în pielea ta”.

Situarea afectivă este o trăsătură constantă care însoțește spiritul uman în întreaga sa călătorie conștientă prin lume. Suntem în fiecare clipă situați afectiv într-un fel sau altul față de lume, chiar dacă, cel mai adesea, această situare este un sentiment difuz și neexprimat în cuvinte.

Situare afectivă și dispoziție afectivă (II)

- Spre deosebire de **situarea afectivă**, care este o structură de ființă a omului și, prin urmare, este prezentă în fiecare clipă a vieții conștiente, **dispoziția afectivă** este mai degrabă o stare de moment.
  - **Situarea afectivă** – exprimă constanța raportării afective la propriul sine.
  - **Dispoziția afectivă** – exprimă aspectul schimbător al raportării la propriul nostru sine.

Dispozițiile afective nu sunt decât concretizări la nivel ontic ale acelui „fundal afectiv original” care ne însoțește întotdeauna experiența conștientă și își are originea în „lumea afectivă” a unei anumite epoci și în dispoziția sa afectivă privilegiată.

Dispoziții afective – emoții și sentimente

- Dispozițiile afective pot fi împărțite în două mari categorii:
  - 1. Emoții – tendințe ale sufletului nostru de a se raporta la ceva „exterior” și de a fi afectat de ființările pe care le întâlnește în lume.
  - 2. Sentimente – „mediu generic” al vieții noastre sufletești care este rezultatul lucrurilor pe care le simțim de-a lungul existenței noastre.

Ambele categorii de dispoziții afective joacă un rol important în configurarea „lumii afective” în care trăim și sunt elementele fundamentale ale trăirii estetice

În calitate de complex emoțional și cognitiv de sens, trăirea estetică implică, pe de o parte, distingerea la nivelul experienței trăite a diverselor dispoziții afective și, pe de alta, înțelegerea lor la nivel conceptual.

Sensul filosofic al emoțiilor și sentimentelor

- Spre deosebire de psihologie, unde distincția dintre emoții și sentimente este, în mare parte cantitativă (sentimentele sunt „emoții de lungă durată”), în filosofie **între emoție și sentiment apare o diferență calitativă:**
  - **Emoție** = punere în mișcare a sinelui de un obiect „exterior” (*ex. iubire, ură, plăcere, neplăcere*) – Cf. lat. *e(x)-motio*, lit. „mișcare spre exterior”.
  - **Sentiment** = împlinirea mișcării emoționale într-o „stare sufletească” (*ex. fericire, beatitudine, satisfacție*)

Distincția filosofică dintre **emoție** și **sentiment** este esențială pentru înțelegerea felului de a fi al trăirii estetice deoarece aceasta implică o mișcare a sufletului „către” opera de artă și o împlinire a sa într-o stare sufletească.

Opera de artă și trăirea esetică

- Întrucât între **filosofia artei** și **filosofia trăirii estetice** există un izomorfism, care face ca cele două forme ale esteticii filosofice să fie intim legate, ne putem aștepta ca și între **ființa operei de artă** și **ființa trăirii estetice** să apară anumite corespondențe.

Emoție = mișcare a sufletului spre opera de artă

Sentiment = împlinire a mișcării emoționale într-o stare sufletească

Seduție = ex-tragere din lumea cotidiană și atracție către lumea artei

Farmec = deschiderea și sălășluirea în lumea artei

Opera de artă și trăirea estetică (II)

Observăm astfel că e două trăsături esențiale ale operei de artă corespund celor două tipuri de dispoziții afective

- Este firesc să se întâmple astfel deoarece, după cum am văzut deja, modul în care înțelegem lumea depinde de structura noastră ontologică și de posibilitățile de raportare la lume prefigurate de aceasta.
- În cazul trăirii estetice, raportarea pe care o avem la opera de artă este una preponderent afectivă, motiv pentru care structura de ființă a operei de artă este compusă din două trăsături cu sens preponderent afectiv, anume *seducția* și *farmecul*.

Trăire estetică și istoricitate

- Întrucât „lumea afectivă”, ca totalitate a dispozițiilor noastre afective, este o parte a *Weltanschauung*-ului unei anumite epoci, înseamnă că structura acestei lumi afective se schimbă odată cu *Weltanschauung*-ul.
- Prin urmare, fiecare epocă este definită de o lume afectivă specifică, ce pune în centrul atenției omului anumite *dispoziții afective privilegiate*.
- După cum vom vedea în cursurile ce urmează, oamenii au înțeles și trăit în mod diferit experiențele estetice de-a lungul istoriei gândirii occidentale.

Ca și concepțiile despre artă, trăirea estetică are o dimensiune istorică pe care nu o putem ignora dacă nu vrem să falsificăm întreaga istorie a artei.

Concluzii finale

- **Filosofia trăirii estetice** se ocupă cu studierea „lunii afective” specifice fiecărei epoci pentru a înțelege modul în care oamenii s-au dispus afectiv față de artă de-a lungul istoriei.
- **Conceptele fundamentale ale filosofiei trăirii estetice** sunt cele de „situare afectivă”, „dispoziție afectivă”, „emoție” și „sentiment”.
- **Punctul de început** al oricărei trăiri estetice este declanșarea unei emoții, înțeleasă ca afectare provenită dinspre opera de artă, în conștiința omului.
- **Apogeul sau împlinirea** trăirii estetice este ajungerea la o stare sufletească sau la un sentiment, înțeles ca **scop al mișcării emoționale a sufletului**.